

ФІНАНСОВИЙ РИНОК: СУТНІСТЬ ТА ЙОГО МОДЕЛІ

Глюшик О.М.,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Для нормального розвитку економіки необхідна мобілізація тимчасово вільних коштів фізичних та юридичних осіб, їхній розподіл і перерозподіл на комерційній основі між різними секторами економіки. Ці процеси повинні здійснюватись на фінансових ринках. Фінансовий ринок – це ринок, на якому відбувається рух коштів, капіталу.

Всі суб'єкти господарювання стикаються насамперед із фінансовим ринком, де шукають необхідні кошти або здійснюють інвестування тимчасово вільних коштів і отримують від цього додатковий прибуток. Фінансовий ринок є складовою сферою фінансової системи держави. Він може успішно функціонувати лише в умовах ринкової економіки, коли переважна частина фінансових ресурсів мобілізується суб'єктами підприємницької діяльності на засадах їх купівлі-продажу.

Основні теоретичні і практичні проблеми фінансового ринку та його значення для економічного зростання країни неодноразово були предметом дослідження численних науковців, зокрема: С.М. Еш, В.М. Сотниченка, Т. О. Школьника, О. С. Дмитрієва та інших.

Так, Світлана Еш зазначає, що фінансовий ринок – це особлива, властива тільки ринковій економіці сфера

економічних взаємовідносин, де здійснюється купівля-продаж, розподіл і перерозподіл фінансових активів країни між сферами економіки [1, с. 6].

Згідно закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року, ринки фінансових послуг – це сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів [2].

У країнах з розвинутою ринковою економікою функціонують високоефективні фінансові ринки, які забезпечують механізм перерозподілу фінансових ресурсів серед учасників ринку і сприяють ефективному розміщенню заощаджень серед галузей економіки. В Україні та країнах, що ступили на шлях ринкових перетворень в економіці, фінансові ринки перебувають на різних стадіях формування та розвитку. Розвитку фінансових ринків у таких країнах сприяють масова приватизація, подолання кризових явищ та позитивні зрушення в економіці.

Паралельно з цим, як правило, відбувається формування відповідної законодавчої бази та механізму, що гарантує її виконання [3, с. 65].

Фінансові ринки різних країн світу функціонують за різними моделями, мають свої власні правила роботи і систему органів управління. У світовій практиці розрізняють дві основні моделі регулювання фінансового ринку. Перша модель – регулювання фінансового ринку зосереджується переважно в державних органах і лише невелика частина повноважень щодо нагляду, контролю, встановлення обов'язкових правил поведінки передається державою саморегульним організаціям професійних учасників ринку. Такий підхід застосовується в США, Франції. Друга модель – максимально можливий обсяг повноважень передається саморегульним організаціям, значне місце в контролі посідають не жорсткі правила, а переговорний процес, індивідуальні узгодження з професійними учасниками ринку і при цьому держава зберігає за собою основні контрольні функції, можливості втручатися в будь-який момент у процес саморегулювання. Такий підхід застосовується в Великобританії [1, с. 66-67].

Існує інша класифікація моделей фінансових ринків: європейська (банківська), англо-американська (небанківська) і змішана. Вони різняться за принципами побудови відносин між провідними учасниками обміну фінансовими інструментами і регулюючої ролі держави. Як правило, в європей-

ській моделі основними учасниками відносин вважаються банки. У відповідності з цим центральний банк держави видається головною регулюючою інстанцією (найбільш яскраві приклади – Німеччина, Австрія, Бельгія). В англо-американській моделі фінансового ринку провідна роль належить інвестиційним інститутам та небанківські органи визнаються регулюючою інстанцією. Серед більш ніж 30 країн з розвинутими фінансовими ринками більше половини країн мають самостійні відомства, що здійснюють контроль за цим ринком. Приблизно в 15 країнах за фінансовий ринок відповідає міністерство фінансів, а в інших країнах існує змішане керування. Практика розвитку фінансових ринків в економічно розвинених країнах виявила, що структура державних органів, що регулюють фінансовий ринок, залежить від моделі ринку, прийнятої в тій чи іншій країні (банківська, небанківська, змішана), ступеня централізації управління в країні та автономії регіонів (наприклад, у США – штатах, у Німеччині – землях і т. д.). Загальна тенденція для всіх країн – створення самостійних відомств, що регулюють фінансові ринки [4].

На сучасному етапі розвитку фінансового ринку України виділяють такі характерні риси:

- відсутність нормального та симетричного розподілу дохідності та цін на цінні папери;
- незначна капіталізація ринку;
- суттєвий вплив макроекономічних факторів;

- повільне пристосування ринку до нової інформації;
- висока волатильність (мінливість) ринку [5, с. 225].

Роль фінансового ринку, як складової частини державної фінансової системи, полягає в тому, що він надає конкретні інструменти для здійснення перетворення вільних коштів суб'єктів економічного життя в активний позиковий капітал, якого потребують інші суб'єкти економічного життя для реалізації своїх ефективних економічних проектів. Держава пов'язана з фінансовим ринком через економічні відносини, що виникають між державою й іншими суб'єктами ринку стосовно створення, розподілу, перерозподілу та використання вартості ВВП і національного доходу країни. При цьому утворюються централізовані та децентралізовані фонди фінансових ресурсів. Через державні позики на фінансовому ринку шляхом емісії та розміщення державних цінних паперів держава має змогу фінансувати дефіцит державного бюджету. Фінансовий ринок є складовою сферою фінансової системи держави. Він може успішно функціонувати лише в умовах збалансованої ринкової економіки, коли переважна частина фінансових ресурсів мобілізується суб'єктами підприємницької діяльності на засадах їх купівлі-продажу. За допомогою фінансового ринку, як правило, мобілізуються і використовуються тимчасово вільні фінансові ресурси або ресурси,

що мали обумовлене раніше цільове призначення [6].

Отже, можна зробити висновок, що для того, щоб визначити подальші напрямки розвитку фінансового ринку України, треба досліджувати моделі ринку, що склалися в економічно розвинутих країнах світу. В Україні на сьогодні є унікальний шанс використати сучасний світовий досвід і побудувати якісно нову модель розвитку фінансового ринку з потужним банківським сектором та високоєфективним ринком капіталу.

Література

1. Еш С. М. Фінансовий ринок: навч. посіб. / С. М. Еш. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 528 с.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
3. Дмитрієва О. Поняття та характеристика ринку фінансових послуг / О. Дмитрієва // Банківська справа. – 2004. – № 3. – С. 61-65. Сотниченко В. М. Біржова справа: курс лекцій / В. М. Сотниченко – К.: ДУК, 2015 – 146 с. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку: монографія / І. О. Школьник – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС НБУ, 2008. – 348 с.
4. Яковлева О. М. Фінансовий ринок та його роль у економіці / О. М. Яковлева, І. Ю. Сабінова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2014-modernizatciya-nationalnoj-ekonomiki/2_yakovleva.htm.